

PLATOWEDSTRIJD 2022

Werk

De *Euthydemus* handelt over verschillende opvattingen van de dialogeerkunst. Socrates ziet haar als een filosofisch instrument om de waarheid bloot te leggen, waarbij beide gesprekspartners samen naar kennis streven. Diametraal tegenover hem staan de sofisten, die van mening zijn dat in een debat de tegenstander met alle middelen overwonnen moet worden: waarheid is daaraan ondergeschikt. Dit verschil in opvatting is illustratief voor de tegenstelling tussen de Socratische en de sofistieke opvoeding.

Situering

Vooraleer Socrates met Euthydemus in debat treedt, vond een dialoog plaats tussen Socrates en de onstuimige Atheense aristocraat Clinias. De filosoof ondervroeg de jongeman over het ware levensgeluk (het hoogste goed!) en waaruit dit bestaat. Clinias schoof elementen als rijkdom, gezondheid, schoonheid en aanzien naar voren, maar Socrates leidde hem al gauw in een andere richting...

In het gekozen fragment zien we hoe Socrates een dag nadien verslag uitbrengt over zijn gesprek met Clinias en de dialoog navertelt. Dit verklaart waarom er in de Griekse tekst naar Clinias in de derde persoon verwezen wordt en Socrates zelf de eerste persoon gebruikt.

De sleutels tot geluk

1 - Τί δέ; Στρατευόμενος μετὰ ποτέρου ἂν ἴδιον τοῦ κινδύνου τε καὶ τῆς τύχης μετέχοις, μετὰ
2 σοφοῦ στρατηγοῦ ἢ μετὰ ἀμαθοῦς;

3 - Μετὰ σοφοῦ.

4 - Τί δέ; Ἀσθενῶν μετὰ ποτέρου ἂν ἠδέως κινδυνεύοις, μετὰ σοφοῦ ἰατροῦ ἢ μετὰ ἀμαθοῦς;

5 - Μετὰ σοφοῦ.

6 - Ἄρ' οὖν, ἦν δ' ἐγώ, ὅτι εὐτυχέστερον ἂν οἶει πράττειν μετὰ σοφοῦ πράττων ἢ μετὰ ἀμαθοῦς;

7 - Συνεχώρει.

8 - Ἡ σοφία ἄρα πανταχοῦ εὐτυχεῖν ποιεῖ τοὺς ἀνθρώπους. Οὐ γὰρ δήπου ἀμαρτάνοι γ' ἂν ποτέ
9 τι σοφία, ἀλλ' ἀνάγκη ὀρθῶς πράττειν καὶ τυγχάνειν· ἢ γὰρ ἂν οὐκέτι σοφία εἴη.

*Socrates en Clinias worden het op deze manier eens: echt geluk bestaat uit σοφία. Maar terwijl
Clinias denkt dat het debat hiermee zijn voltooiing gevonden heeft, vult Socrates een tweede
element aan, ἐπιστήμη.*

10 - Ἄρ' οὖν, ἦν δ' ἐγώ, καὶ περὶ τὴν χρεῖαν ὧν ἐλέγομεν τὸ πρῶτον τῶν ἀγαθῶν, πλούτου τε καὶ
11 ὑγείας καὶ κάλλους, τὸ ὀρθῶς πᾶσι τοῖς τοιούτοις χρῆσθαι ἐπιστήμη ἦν ἡγουμένη καὶ
12 κατορθοῦσα τὴν πράξιν, ἢ ἄλλο τι;

13 - Ἐπιστήμη, ἢ δ' ὅς.

14 - Οὐ μόνον ἄρα εὐτυχίαν ἀλλὰ καὶ εὐπραγίαν, ὡς ἔοικεν, ἡ ἐπιστήμη παρέχει τοῖς ἀνθρώποις
15 ἐν πάσῃ κτήσει τε καὶ πράξει.

16 - Ὡμολόγει.

*De vaststelling dat σοφία en ἐπιστήμη tot geluk leiden, volstaat misschien voor Clinias, maar
niet voor Socrates. Hij wijst erop dat het noodzakelijk is die instrumenten voor het geluk te
verwerven.*

- 17 - Ἔτι τοίνυν, ἔφην, τὸ λοιπὸν ἐπισκεψώμεθα. Ἐπειδὴ εὐδαίμονες μὲν εἶναι προθυμούμεθα
18 πάντες, ἐφάνημεν δὲ τοιοῦτοι γιγνόμενοι ἐκ τοῦ χρησθῆναι τε τοῖς πράγμασιν καὶ ὀρθῶς χρῆσθαι,
19 τὴν δὲ ὀρθότητα καὶ εὐτυχίαν ἐπιστήμη <ἦν> ἢ παρέχουσα, δεῖ δὴ, ὡς ἔοικεν, ἐκ παντὸς τρόπου
20 ἅπαντα ἄνδρα τοῦτο παρασκευάζεσθαι, ὅπως ὡς σοφώτατος ἔσται· ἢ οὐ;
21 - Ναί, ἔφη.

Verklaringen

1. Στρατευόμενος: het werkwoord heeft hier een mediale betekenis (*soldaat zijn, in het leger dienen*).
2. ἀμαθής, ής, ές: de betekenis van dit adjectief kan je afleiden uit het contrast met σοφός en de samenstelling die je in het woord herkent (vgl. ἀ- + μανθάνω). Om te weten welk substantief verzwegen is, dien je het parallellisme in de zin voor ogen te houden (μετὰ... ἢ μετὰ...).
6. ἦν: ind. impf. 1^e pers. enk. van een werkwoord ἡμί, dat enkel in tussenwerpsels als dit voorkomt. De enige vormen die bestaan zijn de 1^e pers. enk. (praes. ἡμί *ik zeg* en impf. ἦν *ik zei*) en 3^e pers. enk. (impf. ἦ *hij zei*). Plato gebruikt deze uitdrukking heel graag in zijn dialogen. Zie ook lijn 10.
6. οἶει: deze vorm is dezelfde als οἶη.
7. συγχωρέω (συγχωρεῖν): *beamen, akkoord gaan*
9. τι: lijdend voorwerp bij ἀμαρτάνω: (*een doel*) *missen, (iets) fout doen, een fout begaan*
9. τυγχάνειν: (*het doel*) *treffen, slagen, succes hebben* (vgl. τυγχάνειν > εὐ-τυχία)
9. ἦ is geen vorm van εἰμί maar een partikel dat de bevestigende betekenis van de zin versterkt.
10. ὧν: betrekkelijk voornaamwoord waarvan het antecedent pas later volgt (τῶν ἀγαθῶν). Het betrekkelijk voornaamwoord heeft de naamval van het antecedent overgenomen (in plaats van de accusatief, ᾧ).
11. κάλλους: let op het verschil tussen τὸ κάλλος en καλός, ή, όν.
11. De woordgroep τὸ ὀρθῶς πᾶσι τοῖς τοιούτοις χρῆσθαι hoort samen: het is een gesubstantiveerde zin die het lijdend voorwerp is van ἡγουμένη.
12. κατορθόω (κατορθοῦν): *iets recht (ὀρθός) zetten, met succes uitvoeren, op de juiste manier aanwenden*
13. ἦ: ind. impf. 3^e pers. enk. van het werkwoord ἡμί, dat eerder al in een gelijkaardig tussenwerpsel in de 1^e persoon voorkwam (lijnen 6 en 10).
15. ἡ κτήσις (κτήσεως): *bezit, het bezitten*.
17. Ἐπειδή: begin van een lange bijzin, die uit drie delen bestaat (cf. μὲν ... δὲ ... δὲ). De hoofdzin volgt op deze bijzin.
18. τοιούτοι: verwijst inhoudelijk naar de net genoemde gemoedstoestand, εὐδαίμονες εἶναι.
19. Als geheel is de woordgroep τὴν δὲ ὀρθότητα καὶ εὐτυχίαν lijdend voorwerp van παρέχουσα.
20. τοῦτο: de betekenis wordt ingevuld door de zin ὅπως ... ἦ οὐ (die wordt aangekondigd door τοῦτο).

De sleutels tot geluk

Euthydemus 279e6-282a7

Vertaling

- En dit dan: stel dat je soldaat zou zijn, met wie zou je dan het liefst wel en wee delen: met een verstandige generaal of met een onverstandige?

- Met een verstandige!

- En als je ziek zou zijn, bij wie zou je dan het liefst in gevaar verkeren, bij een verstandige dokter of bij een onverstandige?

- Bij een verstandige!

- Nietwaar? zei ik. Want je denkt dat je meer geluk hebt wanneer je met een verstandige arts te maken hebt dan met een onverstandige?

- Hij beaamde het.

- Overal is kundigheid er dus oorzaak van dat mensen geluk hebben. Want nooit zal verstandigheid er oorzaak van zijn dat men het doel mist, het kan niet anders of het maakt dat men juist handelt en slaagt. Anders zou het immers geen verstandigheid meer zijn.

[...]

- En als het nu gaat om het gebruik van de goede dingen die we eerder noemden, rijkdom, gezondheid en schoonheid, is het dan ook kennis die ervoor zorgt dat ze op een juiste manier worden gebruikt en dat er goed mee om wordt gegaan, of is het iets anders?

- Kennis is het, zei hij.

- Dus is het kennelijk zo gesteld, dat, bij alles wat wij bezitten en doen, het kennis is die zorgt voor geluk en voorspoed.

- Hij stemde ermee in.

[...]

- Laten we nu ook nog de andere dingen onderzoeken, hernam ik. Wij streven er allemaal naar gelukkig te zijn. Maar zoals we zagen, slagen we daar pas in door de dingen te gebruiken, en dit dan op de juiste manier; en het is de kennis die ons die juistheid en dat welslagen verzekert. Zo is het dan blijkbaar nodig dat iedereen er hoe dan ook voor zorgt zo kundig mogelijk te worden. Is het niet?

- Ja, zei hij.

(vert. X. DE WIN bewerkt door J. ECTOR et al., 1999 [licht gewijzigd])

De sleutels tot geluk

Opgave

1. Vertaal het opgegeven fragment uit de *Euthydemus* (lijnen 1-9, 10-16, 17-21). (140 ptn)

2. Reflectieopdracht (60 pt)

(a) Wat is het verschil tussen de begrippen σοφία en ἐπιστήμη? Probeer beide begrippen helder uit te leggen door elementen uit de tekst te gebruiken en eventueel een voorbeeld toe te voegen dat Plato gebruikt zou kunnen hebben. Beantwoord dan de vraag waarom σοφία voor Plato niet volstaat om gelukkig te zijn. (30 ptn)

(b) Maakt kennis gelukkig? Licht je eigen visie op de relatie tussen kennis en geluk toe. In je antwoord kan je je visie illustreren met een voorbeeld uit de actualiteit. (30 ptn)

(Schrijf voor elk van beide reflectievragen een tekst van minimum 15 lijnen. Structureer je antwoord en geef daarbij voldoende en degelijk opgebouwde argumenten.)